

**Wisconstige gedachtenissen : nhoudende t'ghene daer hem in
gheoeffent heeft den doorluchtichsten hoogheborn vorst
ende heere, Maurits prince van Oraengien ...**

<https://hdl.handle.net/1874/40341>

TWEEDE DEEL
DER GHEMENGDE
STOFFEN,
VANDE
VORSTELICKE
BOVCKHOVDING IN
DOMEINE EN FINANCE
EXTRAORDINAIRE.

CORTBEGRYP.

*V*noemen desen handel Vorstelicke bouckhouding op de Italiaensche wijze, tot onderscheyt der Coopmans bouckhouding, op de wijze van Italic, daermen seght dat die const onlanck eerst ghevonden en gheoeffent is gheveest, hoewel eenige vermoeden de oude Romeinen die ghebruyct te hebben, vvaer af ick t' synder plaets de reden sal verclaren. Maer nadien dese Vorstelicke bouckhouding wyt des Coopmans ghetrocken is, en daer groote ghemeenschap me heeft, soo sullen wy van des Coopmans bouckhouding (na verclaring der oirsaken deser beschrijving) eerst een cort voorbeelt stellen, om daer me bequamelicker wyt te leggen de vvoorgenomen Vorstelicke, vvelck op tweederley soorte valt, te vveten in Domeine, en Finance extraordinaire, vvaer af van elcke int besonder hier nagheseyt sal vworden.

O I R S A E C K D E R

3

*onduytsche woorden die in desen handel
ghebruyckt sullen worden.*

LSOO wy int begin deser Wisconstighe ghedachtenissen voor ons genomen hadden alles in plat Duytsch te beschrijven, en dat nochtans dese Bouckhouding tegen sulck voornemen met veel onduytsche woorden ghemengt is, soo sal ick eer wy totte sake commen daer af mijn redenen verclaren.

Tis te weten dat ick eerst Duytsche woorden ghestelt hadde in plaets der onduytsche, als Debet, Credit, Debitour, Crediteur, Balance, Iornael, Finance, Domeine, met diergelijcke: Maer want sijn VORSTELICKE GENADE het bouckhouden geleert hebbende, daerna oirboir verstant en besloot, sijn rekeninghen van Domeinen in bouckhoudersche stijl te doen vervaten, hy ghebruyckte daertoe de ervarentste en bequaemste Bouckhouders diemen krijghen conde: Maer want sy de boveschreven ghemeene onduytsche woorden ghewoon waren, ghelijck oock meest al de ghene daer hy vande stof des bouckhoudens me spreken wilde, soo soude die verandering inden anvang haer swaricheyt gehadt hebben, inder voughen dat wy om sulcke redenen, besloten voor t'eerste by het boveschreven onduytsch gebruyck te blijven.

4
AN MYN HEEREN DE
VORSTELICKE
PENNINGMEESTERS.

Antmen totten stant der Ghemeensaken noodich bevint dat hun penningben oirdentlick en ghetrouwelick vergaert worden, soo sijn de Menschen van ouden tijden tot nu toe, geduerlick seer becomert gheveest met sulcke oirden te verbeteren daerse ghebreckich was, en met alle ontmoetende ongevallen te voorcommen na hun vermeugen, vvaer af oock by de Francoisen verscheyden edict en en bouckē in druck wytgaen: Daerom dat ymant mocht meynen dese wijze van schrijven streckende tot sulcke verbetering, t' eenemael een nieuwe stof te vvesen, en al oft gheschiede deur gheneghentheyte om ymants fouten te straffen, dat vvaer ghemist, vvant ick d' oirsaeck soodanigher ongevallen meer acht ghebreck van oirden, dan ongherechtigheyt der Menschen: Te meer datter veel ghelooven, hemlien vanden Heer gheen behoorlicke belooning voor hunghetrouwven dienst gheschiet te vvesen, en daerom met een vry ghevvisen inhouden t' ghene sy achten hun met recht toe te commen. Maer vwanttet sijn conde dat hem yghelick met die antvvoort niet en vvilde ghenoughen, soo vvilickt met dese laten berusten, te vveten dat sulcke verbetering dickvils gehandthaeft en bevoordert vwort deur vrome Tresoriers en Penningmeesters selfs, de vvelcke ick acht dat my soot noodich viel hier in souden voorstaen.

AN

A N M Y N H E E R M A X I M I L I A E N

*de Bethune, Hertoch van Seully, Pair van Vranckrijck,
 Marcgraef van Rosny, Raetsbeer des Coninck in synen Raet van Staet
 en Prive, Sijn ordinaris Camerlinck, Capiteyn van hondert peerden
 van ordonnancie van sijn Maiestejt, Groot Voyer, Grootmeester
 vande Artillerie, en Superintendent der Financen van Vranckrijck,
 Gouverneur voor den Coninck in sijn landen van Poictou, en Superin-
 tendent der Fortificatien vant Coninckrijck &c.*

MY N Heer na dien mijn voornemen is dese be-
 schrijving u E. toe te eygenen, soo sal ick eerst
 verclaren d'oirsaeck die my daer toe beveecht
 heeft: Tis openbaer dat der groote Coopluysden
 Penningmeesters diemen Cassiers noemt, het ghelt haers
 Meesters tot hun eygen baet soo niet gebruycken en con-
 nen, ghelijck vvel doen de Penningmeesters der Vorsten,
 uyt oirsaeck dat den Coopman deur sijn Bouckhouder
 altijd vveet vvat gelt sijn Cassier teghenvoordelick son-
 der vvederspreking in casse moet hebben: T'vvelck den
 Vorst van sijn Penningmeesters onbekent is, vvant hoe-
 vvel mē jaerlicx maect slot van rekening eens voorgangē
 jaers, en datse t'selve slot voldoen, nochtans soo en heeft
 den Vorst geen bevvijs van t'ghene sy int volgende onbe-
 sloten jaer of jaren meer ontfanghen hebben dan uytge-
 geven, t'vvelck al op hun segghen an moet commen, te
 meer datse (buyten Cassiers gebruyck) voor alle schulden
 verantvvoorden. Hier uyt volght datter tusschen den
 Vorst en sijn Penningmeesters (al anders dan tusschē den
 Coopman en sijn Cassier) geen eintlick slot van rekening
 met volcommen oplegging der resten gemaect en vvort,
 dan als sy uyt het ampt scheidē, of mette erfghenamen
 na hun overlijden, vvelcke dan dickvvijs het slot voldoen
 met een hoop bancquerouten en quade schulden, diese
 bevvijsen op hemlien niet te moeten commē, en dat deur
 een ghemeene reghel, vvelcke voor de ghene diese vvel
 volght, vast gaet, gelijk t'sijnder plaets verclaert sal vvor-
 den.

den. Nu dan den Heer vant gelt by ſijn Penningmeesters in vvesen geen kennis noch bevijs hebbende, ſoo volght hier uyt dat hemlien na ghelt ghevraecht ſijnde, ſoo ſy antvvoorden datter geen en is t' moet daer by blijven, den Vorſt mach vvel anders vermoeden, of vveten dat hy ſijn cyghen penninghen op intreſt moet lichten, maer hy en cant niet bevijsen, dan ſiet ſich met open oogē tot achterſtel commen, en ſijn benautheyt geduerlick verſvaren, te meer dattet cleen overſchot van een groot incommen, op dergelijcke voet inde diſpenſe deurvliecht. Maer de groote Coopluyden verſtaen hun ſtuck beter, vwant by aldienſe ſulcken ſtijl volghden, daer ſouder vveynich groote Coopluyden blijven, en hun Caſſiers ſoudē ſo vvel ſchatten veroveren als Vorſtelicke Penningmeesters. By aldien de Coopluyden ſulckē manier van bevijs te vverke ſtelden, inden handel die hun Facteurs voor hemlien doen, gelijk de Vorſten gebruycken over de Facteurs van hemlien diſpenſe, ſy en ſouden met ſulcken vrymoedicheyt ſoo grooten handel niet drijven alſmen vvel ſiet ghebeuren.

Doirſaeck die my tot deſe verlijcking beveeghde is duſdanich ghevveeft: Nadien ick my dadelick gheoeffent hadde in Coopmanſche bouckhouding en caſſierschap; Daer na in ſtof van Finance (t' een T'antvverpen, t' ander in Vlaender int quartier vande Vryen) en in deſe ſake ſoo veel gheſien als my de omſtandighen toelieten, ick viel in vermoeden, ja gheloofde vaſtelick, dattet den Vorſten meugelick vvas in deſe ſake des Coopmans vvijs te volgen, en ſoo nauwve te vveten vvat penningen hun Treſoriers en ander Penningmeesters onder hun hebben, als de groote Coopluyden dat van hun Caſſiers bekend is: Oock inde diſpenſe ſulcke verſekertheyt te connē hebben vande vwaren van contabel ſlete den Officiers ghelevert, als de Coopluyden vande goeden die hemlien Facteurs verhandelen, Maer dit gheloof beſtont een tijt langh alleenlick in ghedachten ſonder vruchten, ja ſonder te denken

ken datter oyt vruchten af souden ghecommen hebben, vwant t' vvas verre van yet te doen, gemerckt my niemant en bejegende om daer af soo te spreken dat icker af mocht verstaen vvorden, uyt oirsaeck dat mense soo ick meyne selden ontmoet, die hun in d'een en d'ander handel dadelick gheoeffent hebben, Doch ist daer na by ghevalle gebeurt dat sijn VORSTELICKE GENADE hoorende des Coopmans bouckhouding een nieuue const te vvesen, vveerdich onder de vrye gerekent te vvorden, begeerich vviert die te verstaen, begaf hem tottet leeren, quam daer af tot grondelicke kennis, vvaer benevens hy ghenouchsaem ervarentheyt hebbende in stof vā Domeine, so deur geduerige oeffening in sijn eygen saken, als in die van sijn Gouvernemenen, heeft opentlick gesien het boveschreven seer vvel meughelick te sijn: Inder voughen dat hy tottet uytrechtē van dien niemants bevegingen behoefde, maer de sake in sijn eygen Domeinen (daer hy niemants teghenvvorsteling in ondervorpen en vvas) stracx te vvercke stelde, en met vernoughen de uytcomst sach. Nu dese sake buyten alle mijn vermoeden sulcken anvang gecregen hebbende, my doecht oirboir voorder de handt daer an te houden, en dat om drie voornamelicke punten. Tē eersten om te bevijfen dat die Penningmeesters, of vviert oock vvesen mocht, feylen, achtende dese oeffening geen Vorstē te betamen, niet gedenckende soot schijnt, vvat Koningē hier in gearbeyt hebben, niet heymelick, maer geschreven Ordonnantien, instructien, en edicten daer af uytghevende. Ten tvveden op dat Coopmans Bouchouders, die hun mochtē vvillen begeven tot bouckhouding in Domeine, of Finance sonder nochtans in die stof ervarē te vvesen, dit voorbeelt tot hulp mochtē nemen. Ten derdē op dat deur gemeene kennis deser Vorstelicke bouchouding, de selve verbeter t mocht vvorden, en by ander Vorsten int gebruyck geraken soo veel meughelick vvaer, om alsoo te voorcommen een svvaricheyt, daer de vveerelt vande oudtste tijden daer ons ghedachte-

nis af gebleven is, een groote quelling me ghehadt heeft. Tot dien einde heb ick desen handel als oeffening van sijn VORSTELICKE GENADE, onder sijn Wisonstighe ghedachtenissen vervought, en de selve voor yghelick laten uytgaen: Oock die u E. toegheeyghent, uyt oirfaeck vande gemeene fame dieder overal verbreyt is van u Wijs beleyt der Finance van Vranckrijck, vvelcke ghy als Superintendent (beneffens u ander groote Ampten en Gouvernementen) op corten tijt vvonderbaerlick opgerecht, en soo vervallen sy vvas vveder op de beenen gheholpen hebt, t'vvelck my doet achten, dat by aldien tot bevoordering van sulcke stof yet in desen handel ghedaen is, dattet u niet mishaghen en sal.

Ende hoe vvvel het te vermoeden staet, dat ander vvichtige saken niet toe en sullen laten u met dese dinghen te becommeren, ja dattet lesen deser toeeyghening u t' onpas sal meughen commen, nochtans heb ick besloten dit aldus te doen, deur dien my gheen bequamer middel int ghedacht en quam, om totte boveschreven bevoordering der sake te gheraken: Doch al vvaert datter gantschelick gheen metallen uyt en volghde, soo en sal daerom mijn aerbeyt niet heel te vergeefs sijn, gemerct dat vande sake dadelick proef is die mijn Meester behaccht, vvaer benevens ick noch hope mijn goede meining by anderen int goede te sullen ghenomen vvorden. Vaert vvvel. Gheschreven inden Haech inde maent van Augustus 1607.

Door u ootmoedich onderdanich dienaer

SIMON STEVIN.

ANDEN LESER DADELICK
ERVAREN INDE ITALIAEN-
SCHE BOVCKHOVDING.

*N*der de ghene die hooren van dese nieuwe ma-
 nier der bouckhouding in Domeine, isser veel die
 aldus segghen: Datmen meent de oude abuysen
 dieder ommegeen in rekeninghen of saken van
 Domeine en Finance, te voorcommen met Bouc-
 houders, sonder van hemlien te verwachten
 de swaricheden en ongherechtigeden diemen in
 alle menschen ghemeen vindt, t' is ghemist, en
 daerom salment eer lanck bevinden al op den ouden voet te comen, en de-
 se bouckhouding van selfs te verdrvinen. Nu want dit in reden ghe-
 gront schijnt, en menighen een afkeer mocht gheven van het volghende te
 lesen, denckende den handel int gheheel op een ghemiste gront ghebout te
 wesen, soo heb ick voor my ghenomen eer ick totte sake come, de d'vva-
 ling der boveschreven reden te verclaren, en dat eygentlick an de ervaernen
 inde Italiaensche bouckhouding, om dat ander dit niet soo grondelick ver-
 staen en souden: Ick seggh dan totte sulcke aldus: Ghenomen datter waer
 een seer machtich Coopman van grooten handel, met veel Cassiers, welc-
 ke Coopman niet en hielde Iornael noch Schultbouck, maer elcke Cassier al-
 teenelick een cassebouck, viens bladeren breede ledighe canten hadden, om
 daer in nevens elcke partie te stellen sommighe ghedachtenissen en dinghen
 die de Cassiers int afrekenen seyden sus of soo te wesen: Doch sonder daer
 in te brenghen wat sy van elck Debitour int besonder op rekening ont-
 fanghen hebben, t'welck daer te veel schrijvens soude vereyffchen, en te
 verwvarden verck sijn, oock sonder te wveten wat goeden sijn Facteurs
 boven alle ontfanck en levering noch by hemlien moeten hebben, latende sulcx
 al opt segghen der Cassiers en Facteurs ancommen. Dit soo ghenomen, ick
 meyn dat elck van ulieden lichtelick sal toestaen den handel van sulcken
 Coopman niet langh te comen dueren, dan dat sijn saken op een verloop moe-
 ten comen.

Maer sulcx als hier gheseyt is vande ongheschiezte manier der rekening
 van soodanighen Coopman, dergheelijcke is oock te verstaen vande rekenin-
 ghen der Vorsten en Republiquen, die sy tot noch toe gehouden hebben in Do-
 meine, Finance, en Ghemeene landtsrekeninghen, te wveten alleenelick * cas-
 seboucken haer der Penningmeesters, diemen hun rekeninghen noemt, waer
 uyt den Heer gheen kennis en heeft vande ghestalt der besonder rekeninghen

* Der Pen-
 ningmeesters
 rekeninghe cas-
 seboucken te
 wesen, sal bree-
 der verclaert
 worden int 10
 Hooftlick vā
 de volghende
 bouckhouding
 in Domeine.

VAN

van Pachters en ander Debiturs: Oock en can hy daer uyt niet weten
 wat goeden by sijn Officiers noch in wesen moetē sijn bovē allen ontfanck
 en distributie by hemlien ghedaen: Sulcx datmen van t'beleyt sijns handels
 soodanigen quaden uytcomst mach vervvachten, als vanden bovēschreven
 ongheschickten Coopman gheseyt is. Maer nadien dese Italiaensche bouck-
 houding alle fauten en ongherechtigeden openbaer maect, soo wel voor
 Vorsten als voor Coopluyden, soo ist een quaet besluyt hier in dit Hoofsch
 bevint meer dan in Cooplienhandel, te segghen dese dinghen ghebovvet
 te sijn op de rechtveerdicheyt der Bouckhouders, welcke ghebrekende, dat
 daer me de bouckhouding in d'asschen light, want ghelijse daerom by den
 Coopman niet en verdrviijnt, alsoo is te vervvachten datse daerom by de
 Vorsten en Republiquen daerse int gebruyck geraeckt niet verdrvijnen en
 moet. Noch soudemē meugen dit seggen: Sooder ymant vaer die de groote
 Coopluyden ontraden wilde Bouckhouders te ghebruycken, segghende dat
 als hun rechtveerdicheyt failliert, dat dan de Bouckhouding in d'asschen sal
 ligghen, ghylieden soudt hem achten voor een onervaren die geen antvvoor-
 dens vaert en vaer, als sprekende van dinghen daer hy gheen verstant
 af en heeft. En derghelijcke meyn ick oock dat ghylieden soudt oordeelen
 vande ghene die Vorsten en Republiquen het bouckhouden ontraden.

OIR-

OIRSPRONCK DER

*beschrijving deser Vorstelicke**Bouckhoudingh.*

Is ghebeurt dat ick op een morgenstont commen-
de by sijn VORSTELICKE GENADE, d'eerste woorden
die hy my voorhielt, waren, dat s'dacchs te vooren hem had-
den behandicht gheweest seker rekeningen daer hy duyfter-
heyt, en sijns bedunckens onnoodighe lanckheyt in vandr,
Maer om int verhael van dien hier niet t'elckens en dickwils
te segghen doen seyde hy, en daer op antwoorde ick, soo sullen wy dit t'saem-
spraecksche wijze beschrijven, ghenouchsaem ghelijck de redenen doen vielen,
alwaer cortheys halven mette letteren S. V. G. beteyckent wort SYN VOR-
STELICKE GENADE, en met S T. Stevin.

TSAEMSPRAECK.

S. V. G My sijn gister en t'ander tijden meer rekeninghen behandicht,
daer in ick vinde een duyfter manier van doen, nochtans te wijle het over al
in sulck ghebruyck is, soo weet ick dattet sijn redenen heeft: Ick heb voor my
ghenomen met u daer af te spreken. S T. Waren die rekeninghen na Coop-
mans wijze, of na stijl van Rentmeesters? S. V. G. Wort by d'een ander ma-
nier ghebruyckt al by d'ander? S T. Iaet, daer is groote verscheydenheyt in:
De Coopman spreekt van Debet, Credit, Balance: Hy maeckt Peper, Gimber,
Capitael, Cassé, soo wel Debiteurs en Crediteurs als Menschē, t'welck by d'an-
der in geen gebruyck en is. S. V. G. Welcke manier is de beste? S T. Yder is
op de sijne ghewoone. S. V. G. Maer daer benevens schijnet datmen can seg-
gē d'een of d'ander best te sijn, welcke acht ghy die te wesen? S T. Des Coop-
mans. S. V. G. Waerom? S T. Ten eersten dat hy altijt weet wat ghelt sijn
Cassiers in casse hebben, of behooren te hebben, dat den Vorst van sijn Pen-
nincmeesters onbekent is, ande welcke hy al anders sijn ghelt moet laten ghe-
bruycken. Ten anderen heeft den Coopman een behendighe sekerheyt van al-
le goeden daer hy sijn Facteurs bewint af gheeft, t'welck den Vorst inde ghele-
verde waren al anders opt segghen van sijn Officiers moet laten ancommen.
Ten derden soo staen den Coopman altijt claer voor oogen, niet alleen de re-
sten van Debiteurs en Crediteurs, maer oock resten van alle goeden dieder in
wesen moetē sijn, wat prouffijt of scha hy op elcke soorte van goet gedaē heeft,
en dat met een gewisse corte behendicheyt, sulcx dat dergelijcke te doē in groo-
ten handel deur de gewoonlicke manier van rekening der Rentmeesters, voor
onmeugelick te houden is. S. V. G. Te wijle de Coopmans bouckhouding de
beste is, hoe comt datse de Rentmeesters en Rekenamers in Domeine en Fi-
nance niet en gebruycken? S T. Ick meen onder de voornaemste oirsaken dit
een te sijn, te wetē dattet seldē gebeurt ymant in beyde manierē dadelick erva-
rē te wesen, overmits elck gemeenlick blijft by t'gene daer hy hem in sijn jonc-
heyt eerst toe begeeft, en dat daerom het oirdeel vant onderscheyt niet seer ge-
meen en wort: Ten anderen dat vande selve die in Coopmans bouckhouding
ervaren sijn, en hun dadelick in Domeinen meughen oeffenen, niet lichtelick
verandering te verwachten en is, om datse misschien hun eyghen baet souden
moeten

moeten teghenstaen. S. V. G. Gaetter vant bouckhouden yet in druck uyt? S T. Iaet by verscheyden Schrijvers, als van een const welcke ick, hoewelse in *Barbaro saeculo* ghevonden schijnt, weerdich acht onder de vrye plaets te houden, meyn oock niet te blijcken, datter oyt in Italie daermen seght datse eerst int ghebruyck quam, een ander soo oirboir ghevonden is. S. V. G. Dunckt u dat ick de bouckhouding wel soude connen leeren soo icker my toe begaef? S T. VORSTELICKE GENADE heeft ander dinghen begrepen van veel meerder swaricheyt. S. V. G. Maer alsoo ick my in coophandel niet en verstaet, te weten of het leeren der eyghen woorden en ander noodighe omstandighen, welcke de Cooplieden gheduerighe gewoonte weten, niet langer tijt en soude vereyffchen dan my oirboir waer daer an te besteden? S T. Ick acht datter sulck ongeval uyt volghen mocht, by aldien u VORSTELICKE GENADE alles soo nauwe wilde onderfoucken, als hemlieden wel noodich is die hun als Bouckhouders dadelick daer in oeffenen. S. V. G. Ick soude voor t'eerste alleenelick begheeren te sien int rouwe wat bouckhouden is, en na de genegentheyt die icker dan toe creghe, mocht icker my meer of min in oeffenen. S T. Ick meen dat u VORSTELICKE GENADE in twee of drie weken tijts daerof al veel soude connen sien. S. V. G. Hebt ghy yet in schrift of gedruickt daer toe dienende? S T. Ia ick. S. V. G. Alsons Algebra ten eynde is, soo moeten wyderan vallen, maect daer teghen wat ghereetschaps, want icker seer begheerich toe ben.

T S A E M S P R A E C X E Y N D E.

TIs daer na ghebeurt dat ons Algebra afgheveerdicht wesende, SYN VORSTELICKE GENADE des Coopmans bouckhouding weerom bedocht heeft, ant leeren viel, en die eintlick met vernougen verfont, sulcx dat ickse hier int corte onder sijn Wisconstighe ghedachtenissen sal vervoughen, welcke beschreven sijnde, sal daer na segghen hoe wy vorder quamen totte bouckhouding in Domeine, en vande selve oock voorbeelt gheven.

COOP.

COOPMANS
BOVCKHOVDING
OP DE ITALIAEN-
SCHE WYSE.

CORTBEGRYP DESER COOPMANS BOVCK- HOVDING.

*In dese Bouckhouding worden ghebruyckt drie voornamelicke Boucken, als Jornael Schultboucken Memoriael: waer by noch vallen Cassebouck en Oncoſtbouck: Angaende Jornael, t'welck dachbouck beteyckent, is daermen daghelicx alle voorvallende handelighen naſeker reghel in beſchrijft: Maer Schultbouck waer in de partijen des Jornaels overgheſtelt worden, en alle ſchulden gheduerich oirdentlick voor ooghen ſtaen. * Memoriael noem ick daer beſchreven ghedachteniſſen in comen, die int Jornael noch Schultbouck niet en behooren. Het inhoudt van deſen ſullen wy met thien Hoofſticken verclaren.*

Ander doen daer af ander bepaling.

Ten eerſten de manier want ſtellen der partijen int Jornael.

Ten tweede de manier want overſtellen uyt het Jornael int Schultbouck.

Ten derden voorbeelt van Jornael en Schultbouck in behoerlicke form beſchreven.

Ten vierden verclaring der eyghenſchappen des Memoriaels, Casseboucx en Oncoſtboucx.

Ten vijfden een t'ſaemſpraeck inhoudende bouckhoudersche queſtien.

Ten ſeften van bouckhouding of rekenings oirden in Facturie.

Ten ſevenden van bouckhouding of rekenings oirden in Compaignie.

Ten achtſten van Compaignieſlot.

Ten neghenden vande Balance of Staetmaking.

Ten thienden vande bouckſluyting en beginning der nieuwve boucken.

I HOOFSTICK.
DE MANIER VANT
Stellen der partijen int Iornael.

OM alle voorcommende partijen in coophandel ghedaen ten Iornale te stellen, soo is te weten dat elcke haer debet en credit heeft daerse me begint, de selve wel te treffen, is een vande besonderste punten tot kennis der bouckhouding noodich, daerom sullen wyder by voorbeelt wat verclaring af doen.

Ghenomen dat ymant met naem Pieter, my schuldich wesende, doet daer op betaling van 100 £: En ick t'ghelt in een casse legghende, alsof ick heur te bewaren gave, segh dat die casse my t'selve gelt schuldich is, waer deur ick haer al oft een mensch waer, debiteur make, en Pieter crediteur, om dat hy sijn schult vermindert, stellende int Iornael t'begin der partie aldus.

Casse debet per Pieter.

Waer by noch vervoucht sijnde de noodighe omstandighen, als somme hoe veel, en d'oirsaeck waerom, soo is dan de partie neem ick aldus:

Casse debet per Pieter 100 £ die van hem ontfaen sijn in mindering van datter verschenen is op den 1 Maerte 1600, comt - 100 £.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 20 Junius.

Maer by aldien ick self gelt gaef an Pieter, op mindering van meerder schult, soo segh ick dan:

Pieter debet per casse.

Soo ick van Pieter peper ghecocht heb op dach, ick stel aldus:

Peper debet per Pieter.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 28 maerte.

Maer ick an Pieter peper vercocht hebbende op dach, stel aldus:

Pieter debet per peper.

Soo Pieter my ghelt gheeft op intrest, waer me Debiteur worden twee verscheyden partijen, te weten casse, en rekening van winst en verlies, om t'verloops wille, ick stel aldus:

Verscheyden partijen debet per Pieter.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 21 Augustus.

Maer ick an Pieter ghelt op intrest ghegheven hebbende, stel aldus:

Pieter debet per verscheyden partijen.

Soo ick an Pieter vercoop verscheyden goeden, als peper, Gimber, en naghelen op dach, ick stel aldus:

Pieter debet per verscheyden partijen.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 30 Meye.

Maer Pieter an my vercoopende verscheyden goeden, als peper, Gimber, naghelen, op dach, ick stel aldus:

Verscheyden partijen debet per Pieter.

Soo Pieter aen my schuldich waer, en ick an Ian, den welcken ick bewesen heb van Pieter te ontfanghen, ick stel aldus:

Ian debet per Pieter.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 12 Meye.

Soo Pieter my peper vercoopt ghereet ghelt, ick stel aldus:

Peper debet per casse.

Merckt dat Pieter, hoe wel hy de ghene is die my t'peper vercocht heeft, hier nochtans niet vermaent en wort, uyt oirfaeck dat hy debiteur noch crediteur en is: Men soude hem meughen stellen inde breeder verclaring vande omstandighen, die achter de boveschreven woorden volghen, alsoo derghelijcke ghedaen is int Iornael mette partie op den 20 April, maer ten is niet heel noodich, want daer ghebeurt menighen coop, voornamelick in groote marckten, als van Franckfort en dierghelijcke, alwaer de handelende perfoonen malcander dickwils niet en kennen, sulcx dat als den vercooper t'gelt ontfangt voor sijn goet, en dē cooper t'goet voor sijn gelt, daer is hemliē weynich an malcanders naem gheleghen: Doch t'ghebeurt dat die een meester dienen, of in compaignie sijn, inde breeder verclaring gheeren stellen de naem des gheens daerse me ghehandelt hebben, op datse dieder na begheeren te vernemen, bevinden meugen inde saken recht ghehandelt te sijn, maer anders en ist niet seer noodich. En t'gene hier gheseyt is van een ghecochte partie met ghereet ghelt, verstaet hem oock alsoo van een vercochte met ghereet ghelt, oock in manghelinghe van waren teghen waren, voort in schijnckagien, en alsins daer d'ander persoon debiteur noch crediteur en blijft, ghelijck oock inde volghende vier partijen:

Soo ick an Pieter peper vercoop ghereet ghelt, ick stel aldus:

Casse depet per peper.

Soo ick met Pieter manghelinghe doende, hem lever peper voor gimber, ick stel aldus:

Gimber debet per peper.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 4 Augustus.

Soo Pieter my een somme ghelts schoncke, of dat ick die van hem erfde, ick stel aldus:

Casse debet per Capitael.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 24 September.

Maer soo ick an Pieter een somme ghelts schoncke, ick seggh aldus:

Capitael debet per casse.

Soo ick betaling ghedaen hadde voor oncosten vanden huysc, ick stel aldus:

Oncoften vanden huysc debet per casse.

Van sulcke ghedaente is int Iornael de partie op den 28 Februarius.

Ymant mocht nu dencken en segghen, dat elcke ghehandelde partie twee Debitours, en twee Crediteurs heeft, en daerom beswaerlick te sijn hier uyt al tijt de twee rechte te verkiesen: Als by voorbeelt, Pieter my betalende 100 ℔, ick ben sijn Debiteur, en casse de mijne: Hy is mijn Crediteur, en casse de sijne, vraghe welcke uyt dese vier de twee sijn die ick verkiesen moet? Antwoort die, welcke Debiteur en Crediteur an my sijn, als hier casse mijn Debiteur, en Pieter mijn Crediteur: Angaende d'ander twee die an Pieter Debiteur en Crediteur sijn, als ick sijn Debiteur, en casse sijn Crediteur, daer laet ick hem in sijn bouckhouding voor sorghen, sonder my daer me te becommeren. Een ander ghemeen teycken is noch dit, dat ick in alle ghehandelde partie my selven of mijn naem, nummermeer debet of credit en stel.

Na dien ick SYN VORSTELICKE GENADE aldus deur verscheyden voorbeelden verclaert hadde, hoe elcke ghehandelde partie heur debet en credit heeft, ick heb hem voort op mijn vraghen na de ghemeene wijze van spreken, laten antwoorden hoe debet en credit daer af in bouckhouderfche stijl soude moeten commen. Als by voorbeelt, ick seyde ghy hebt van Pieter peper ghecocht op dach, hoe moet dat int Iornael commen? Waer op hy antwoordende *Peper debet per Pieter*, t'was wel gheseyt: En derghelijcke vraghen heb

ick

ick gedaen op al de voorgaende partijen, met noch veel meerander onnoodich hier al te beschrijven, en dat soo lang tot dat hy den rechten debet en credit over al trefte. T'welck doent soo verre ghecommen was, wy hebben het volghende Iornael voor ons ghenomen, en sijn voortgegaen mette verclaring der manier vant stellen der partijen daer in beschreven, anwijfende dat d'eerste twee sijn vant Capitael, t'welck de reden alsoo vereyscht, want ten tijde vant begin des boucx, sijn ghemeenelick in wesen eenighe schulden, en weerschulden, goeden, en penninghen, eerder eenighen handel gheschiet, diens partie beschreven moet worden: Tis wel waer dat soot anders viel, te weten dat ymant begoft met puyr gheloofsonder eenighe schult, weerschult, ware, of ghelt, datter dan sulcke twee partijen van capitael niet en souden te schrijven vallen, maer want dat seer selden ghebeurt soo ist beter het voorbeeld te stellen vant' ghene metter daet ghemeenelick te vooren comt. D'eerste der bovenschreven twee is van *Versheyden partijen debet per capitael*: De tweede *Capitael debet per versheyden partijen*: Daer na volghen de partijen der handeling oirdentlick van daghe tot daghe achter malcander ghelijckse ghebeurt sijn. Maer hoe in elcke achter de ghetroffen debet en credit een breeder verclaring volght vande omstandighen der selve partie, daer af sietmen int Iornael versheyden voorbeelden.

Merckt noch dat ick gebruyck onder elcke partie een deurgaende lini te trecken, streckende deur al d'ander linien die van boven neerwaert commen, en wel sichtbaerlick anwijfende waer een partie ten einde is, en waer een nieuwe begint, t'welck anders soo claar niet en valt, voornamelick in partijen die veel blaren gheschrisfis begrijpen.

Noch is te weten dat ettelicke bouckhouders in plaets van *per*, ghebruycken *an*, als voor *Pieter debet per peper*, te stellen *Pieter debet an peper*: Maer de wijze van *per* heeft my beter gedocht: Om hier af mijn redenen te verclaren ick segh aldus: Laet ons in plaets vant' ghene boven door verlatijnde * constwoorden *Vocabularium* int corte vervatet is, stellen Duytsche redenen die int langhe daer af de meeninghe inhouden, aldus:

Pieter is my schuldich deur peper an hem vercocht 100 L.

Pieter is my schuldich an peper an hem vercocht 100 L.

En soude in sulck ansien het laetste sonder bescheyt sijn, want Pieter an my schuldich te wesen 100 L, en an peper oock soo veel, ten sluyt niet. Men mocht noch segghen dat heel verkeert peper schuldich is an Pieter, ghemerckt hy in sijn boeck t'selve peper debet stelt, dat is hem schuldich te wesen soo veel nyt te brengē: Maer alsmē segt *Pieter is my schuldich deur peper an hem vercocht 100 L*, dat sluyt, en meyn daer me te bliicken het woort *deur* hier bequamer te sijn als *an*. Doch die om eenige redenen dit anders verstaen, meugē hun goeiduncken volghen, t'is een sake van cleen belangh, en heb hier me alleenelick d'oirsack mijns doens willen verclaren.

2 HOOFSTICK.

DE MANIER VAN HET

oversetten nyt het Iornael int Schultbouck.

DE partijen deshandels eens Coopmans alsoo ten Iornale ghestelt wesende, met sulck vervolgh ghelijckse daghelicx ghebeurt sijn, soo heeft hy vvel by gheschrift sijn heelen handel, met alle omstandigen, maer niet soo dat hyder bequamelick afrekening deur soude connen doen, met Debiteurs en Creditours:

reurs: Want yders persoons verscheyden partien al het Iornael deur ghesaeyt staende, t'soude, als ymant al gereet quaem om af te rekenen beswaerlick vallen die metter haest, onder soo grootē menichte van ander partien, uyt te soucken, t'soude oock onseker werck vallen, deur dien lichtelick eenighe partien mochten overgheslegghen sijn: En om derghelijcke redenen soudet moeyelick vallen, te connen weten wat ghelt, wat gewicht, maet of ghetal van elcke soorte goets datter in wesen moet sijn, wat prouffijt of scha hy op elcke soorte van goet ghedaen heeft, wat dat beloopē oncosten vanden huysē, wat oncosten van coopmanschap, wat ontfang en betaling alle vierendeel jaers valt, om den verschijndach van incoop en uytcoop der goeden en wisselbrievē daer na te rechten, en nummermeer in faute van betaling te vallen, met ander dierghelijcke. Nu om dese swaricheden licht te maken, soo worden de boveschreven partien des Iornaels overgedragen int Schultbouck, sulcx dat al t'ghene een selve mensch aengaet, by den anderen comt, te weten al sijn debet ter eender sijde, en credit ter andere: Sghelijcx oock by een elcke ander soorte, als ghelt, ware, oncosten, of wattet sy, en dat op een aerdighe corte wijze, met weynich gheschrifts. Om hieraf tot voorbeelt te commen, ghenomen dat ick wil oversetten de partie des Iornaels vanden 7 Maerte (d'oirsaeck waer om wy niet en beginnen met verclaring vant oversetten der eerste partie des Iornaels, sal hier na gheseyt worden) inhoudende *Jacques de Somer debet per naghelen*, t'welck my anwijst, dat Jacques de Somer moet ghestelt sijn debet, en naghelen credit. Om dan Jacques sijn debet te gheven, ick nemer de 12 sijde toe, stellende ghelijckmen siet een opschrift als dit:

Jacques de Somer debet.

Ende daer onder in een reghel aldus:

7 Maerte Per naghelen verschijnende den 7 Meye 1600 fol. 5 104 ℔ 18 β 68.
Ende want dit staet inde 12 sijde des Schultboucx, soo stel ick in des Iornaels eerste pilaer 12 met een liniken daer onder, beteyckenende dat den debet van die partie tot sulcken sijde des Schultboucx overghedreghen is. Sghelijcx stel ick int Schultbouck 2 inde eerste pilaer daer toe veroirdent, beduydende dat die oversetting haer partie tot sulcken sijde des Iornaels heeft: Voort stel ick inde boveschreven regel noch fol. 5, te weten t'ghetal der sijde in welke ick sie den credit der selver partie int Schultbouck te sullen commen. Om nu naghelen haer credit te gheven, ick com totte voorschreven 5 sijde des Schultboucx, stellende daer in ghelijckmen siet een opschrift als dit:

Naghelen credit.

En daer onder in een reghel aldus:

7 Maerte Per Jacques de Somer fol. 12 174 ℔ 14 onc. - - 104 ℔ 18 β 68.
Ende want dit staet inde boveschreven 5 sijde des Schultboucx, soo stel ick in des Iornaels eerste pilaer 5 onder het boveschreven liniken, beteyckenende dat den credit van die partie tot sulcken sijde des Schultboucx overghedreghen is. Sghelijcx stel ick int Schultbouck 2 inde eerste pilaer daer toe veroirdent, beteyckenende dat die oversetting haer partie tot sulcke sijde des Iornaels heeft. Voort stel ick inde boveschreven reghel noch fol. 12, te weten t'ghetal der sijde in welke den debet der selve partie int Schultbouck staet.

Om nu te verclaren de gedaente en eygenschap deser corte tweederley oversetting, d'een van Jacques de Somer, d'ander van Naghelen, hoe en waerom daer in al t'gene is dat mē totte sake behouft, so valter voor al acht te nemen tot wat einde deselve oversetting geschiet, en bevint sich dat die van Jacques de Somer

mer

mer dient tot twee saken: Ten eersten om hem te connen manen op den behoirlicken tijt, de penninghen dieder verschenen sijn, en daerom wortter den verschijndach ghestelt: Ten tweeden om altijd ghereet voor oogen te hebben de rest die hy my of ick hem schuldich ben, en daerom wortter de somme ghestelt, want als de poste in debet en credit veel overghestelde partijen heeft, men behouft niet dan elcke te vergaren, en haer verschil is de begheerde rest. Tot sulcken einde dan dese oversetting van Jacques de Somer dienende, ick segg dat na dien ick inde selve poste niet soucken en salde uytcomft van t'ghewicht der naghelen (waer toe de poste van naghelen veroirdent is) soo en stel ickt daer niet, noch ander onnoodighe omstandighen, als prijs of wattet wesen mocht, want sooder int afrekenen tusschen my en Jacques de Somer verschil viel vant ghewicht of prijs, ick neem het Iornael, vinde daer t'ghewicht niet alleen net, maer der balen elck int besonder, met tar, n^o, prijs en allen omstandighen int langhe en breede: Sulcx dat hier alleenelick ghestelt is datter behouft, te weten verschijndach en somme, om daer deur te vinden t'ghene in die poste begheert wort, dat is als vooren, om te connen manen op den behoirlicken tijt, en de rest der rekening altijd ghereet voor ooghen te hebben.

Angaende t'ander deel, te weten *Naghelen credit*, d'oversetting gebeurt oock om twee saken: Ten eersten om daer deur altijd voor ooghen te sien wat nagelen by my noch in wesen moeten sijn, waer deur men weet offer al sijn, of waterghebreeckt, om te meughen acht nemen oft ghebeurt mocht sijn deur ymants misrekening, ontrou, of onachtsaemheyt. Ten tweedē om te sien winst of verlies op nagelen gevallen. Tot sulcken einde dan dese oversetting der naghelen dienende, ick segg dat na dien men daer in niet soucken en sal verschijndach, (waer toe de poste van Jacques de Somer dient) soo en heb ick niet ghestelt, noch andere onnoodighe omstandighen, als prijs of wattet wesen mocht, maer wel t'ghewicht en somme, om daer deur te vinden t'gene in die poste begheert wort, dat is als vooren, uytcomft van ghewicht, met winst of verlies: En sulck onderscheyt overal gaghelaghen tusschen posten van menschen en waren, men ontlast sich van veel onnoodighe schrijving.

Daer isser die int Schultbouck benevens veel omstandighen noch stellen de gheltsommen, niet met ghetalleters, dan int langhe met gheschreven woorden, maer ten bevalt my niet, want hoewel dat dient om int Schultbouck sulcke sommen niet lichtelick te connen vervalscht wordē, nochtans in siende t'selve Schultbouck het voornaemste niet en is, maer het Iornael (deur dienmē, het Schultbouck verlooren sijnde, uyt het Iornael een ander can maken, maer niet verkeert een Iornael uyt het Schultbouck, om dat alle maten, gewichten, bruut en net, met ander omstandighen, daer in soo volcommelick niet en staen als int Iornael) ick soudet laten ghenoech sijn met sulcke lanckheyt int Iornael ghestelt te wesen, want daer deur soude, soot noodich viel, vervalsching des Schultboucx connen ghestraft worden.

Merckt noch dat ick ghebruyck den verschijndach eyghentlick te stellen, als in plaets van te segghen, *Te betalen binnen twee maenden*, ick stel den dach daer de verschijning op valt, als int voorgaende *Verschijnende den 7^{en} Meye*, eensdeels op dattet telckens als men den dach wil wesen, niet noodich en sy te rekenen waer die valt. Ten anderen dat t'ghene op ses maenden gecocht is, diekwils niet en verschijnt op ses maendē na den dach dat de partie ten Iornale gestelt wort, ghelijck meest al die welcke deur Facteurs ghehandelt wesende, cenige daghen of weken na den dach der handeling int Iornael des Meesters ghestelt worden, om datter mettet oversenden tijt moet deurloopen.

Tot hier toe is verclaert d'oversetting wesende debet en credit eenvoudich, waer me wy begosten om dat de uytlegging daer deur wat lichter valt, maer van verscheyden partien sijnde, als d'eerste des Iornaels aldus luydende: *Verscheyden partien debet per capitael*, daer sullen wy nu af segghen: T'is voor al te weten dat ick hier in buyten de ghemeen manier van doen een cortheyt ghebruyck, die my bevalt, hoewel ick daer benevens yghelick gheeren laet sijn goetduncken volghen: Dese cortheyt is hier in gheleghen: De verscheyden partien des debets overghestelt sijnde elcke na de voorgaende leering, en ghelijck deur de oversetting int Schultbouck noch eyghentlicker blijkt, soo stel ick den heelen credit over in een partie als men sien mach inde 3 sijde, aldus.

Capitael credit.

o *Iannarius Per verscheyden partien.*

2667. 9. 8.

Want in die plaets te beschrijven al de besonder partien wiens somme bedragen moet de voorschreven 2667. 9. 8. na de gemeene vyjse, ick houdet voor onnoodighe moeyte, want als ick de poste van mijn capitael oversie, bequamer staet my voor ooghen de eenighe somme dan de menichte der ghedeelten: Maer sooder van eenich der selve ghedeelten eenich twijffel is, ick vinde daer af int Iornael alle bescheyt int langhe. Sulcx als wy hier gheseyt hebben van verscheyden partien met capitael, sal hem oock soo verstaen van alle verscheyden partien waerse commen, want al had een Coopman van my gecocht hondert verscheyden soorten van goet op dach, ick stel daer af op sijn debet int Schultbouck alleenelick de somme in een partie, want by aldien tusschen ons eenich verschil viel, het Iornael dient my om alle besonderheden te verclaren. Angaende ymant mocht segghen dat wannermen van eenich der overghedregen gedeelten in debet, fouckt sijn overcommende credit, ten wort niet besonderlick ghevonden als anders na de ghemeene wyse, maer daer staet een grooter somme, waer in men vermoeden mach dat ghedeelte begrepen te sijn, doch niet claer ghenouch. Ick antwoordt daer op dat in sulcke ondersoucking (welcke ghemeenelick met puntering gheschiet) bevonden wesende al de partien des debets t'samen even te sijn, mette eenighe des credits, soo moet alles in sijn behoorlicke Balance staen, soo ghewis al of den credit in haer verscheyden partien waer. Vande bequame cortheyt hier uyt volghende, hebben wy inde Domeinsche bouchouding seker en dadelick voorbeelt in d'oversetting van d'eerste twee groote capitale partien.

Merckt noch dat wy de ghetalen der sijden des Schultboucx al vervolghens stellen, sulcx dat de sijde van debet alrijt parich ghetal heeft, en van credit onparich: In wiens plaets na de ghemeene wyse die twee sijden een selve ghetal hebben. De reden my hier toe beweghende is dese: Voor al dattet de natuerlike oirden volght als in ander boucken, want twee verscheyden sijden een selve ghetal te gheven al oft een sijde waer, ten is soo eighentlick niet. Ten anderen de paerheyt of onpaerheyt der ghetalen die inde cant des Iornaels ghestelt worden, wijzen van selfs an oft debet oft credit is: Inder voughen dat al en waerder t'ghemeen onderscheyt niet van een liniken tusschen beyden, soo soude sulcx daer deur bekent sijn; Voort by aldien men boven het schreefken eenich onparich ghetal vonde, of parich daer onder, t'soude metter eerste opsien kennelick wesen daer in ghemist te moeten sijn. Nu hoewel dit een saeck is van cleyn belangh, daer elck sijn sin af mach volgen, soo heb ick hier nochtans d'oirsaek mijns doens willen verclaren.

Noch heb ick hier willen dit vermanen: Want veel Iaerlicksche rekeningen

ghen soo wel in Domeinen en Finance extraordinaire als Coopmanschap, gemeenelick anvanghen opt begin van Ianuarius, soo ist int ghebruyck datmen t'selve begin beteyckent metten 1 Ianuarius: Doch ghelijck den 20 Ianuarius niet recht en beteyckent t'begin des jaers, maer 20 daghen voorder: Alsoo en beteyckent den 1 Ianuarius niet recht t'begin des jaers, maer 1 dach voorder: En hierom en ghebruycken wy dat voor gheen begin, maer stellen aldus: o Ianuarius, om dat de letter o int cijfferghetal begin bediet. Dit in reden gegront te wesen soudemen noch breeder aldus meugen verclaren: Gelijk den 30^{en} trap eens ronts des Eertcloots of Hemelcloots, en t'begin des eersten traps, een selve meetconstich punt bediet, t'welck dickwils met o beteyckent wort, alsoo is den 31^{en} van December, en t'begin des 1^{en} van Ianuarius een selve punt des tijts, t'welck wy hier oock met o beteyckenen: Sulcx dat die in plaets van te schrijven o Ianuarius, stelde 31 December, t'soude een selve wesen: Maer de reden vercycht datmen onderscheyt ghebruycke na den eysch der omstandigen: Want datmen int begin der rekening eens voorghestelden jaers de maent December soude noemen, welke maent in dat jaer niet en comt, t'waer onbetamelick, alsoot oock soude t'einde des selven jaers met o Ianuarius te beteyckenen. Merckt noch dat dit onderscheyt niet in ydel neuswijsicheyt en bestaet, ghelijck sommige mochten meynen, maer is onder anderen in verpachtingen van Imposten en Excijfen van ansien, alwaermen om den anvanck oft einde des tijts wel uyt te drucken, somwijlen daer by seght: Ingaende snachts ten twaelfuyren achter den 31 December tusschen den maendach en dinxdach, welke woorden niet noodich en souden wesen, en alles sonder twijffel soude sijn, als yghelick de sake verstonde na behoirlicke ghemeene reghel als boven. Noch is te ghedencken dat inde Duytsche bouckhouding op de Italiaensche wijze, seer ghebruyckt wort het Italiaensch woort *adi ditto*, beteyckenende ten daghe voorseyt: Maer my bevalt beter den dach self te schrijven soo dickwils die comt, uyt oirsaek dat wannermen stelt *adi ditto*, soo moetmen somwijlen soucken hoedanich den voorgaenden dach was, en tot dien einde eenighe bladeren om keeren, dat onnoodich is als men den dach t'elckemael plat uyt schrijft, t'welck schijnt datmen te liever behoort te doen, ghemerckt deur *adi ditto* gheen vercorring en comt, en alsoo haest 7 Meye, oft sulcken dach alst sijn moet gheschreven is. En om dese redenen en sullen wy dat woort niet ghebruycken, doch latende daerentusschen yder by sijn ghevoelen.

3 HOOFSTICK.
VANT VOORBEELT DES
*Iornaels en Schultboucx in behoir-
licke form beschreven.*

TOt hier toe gheseyt hebbende van de eyghenschappen des Iornaels en Schultboucx, wy sullen volghende d'oirden des onderscheyts int Corbegrijp verhaelt, de selvetwee boucken voorbeeltsche wijze in behoirlicke form beschrijven, dat is ghelijckse in de daet ghebruyckt worden, als volght.